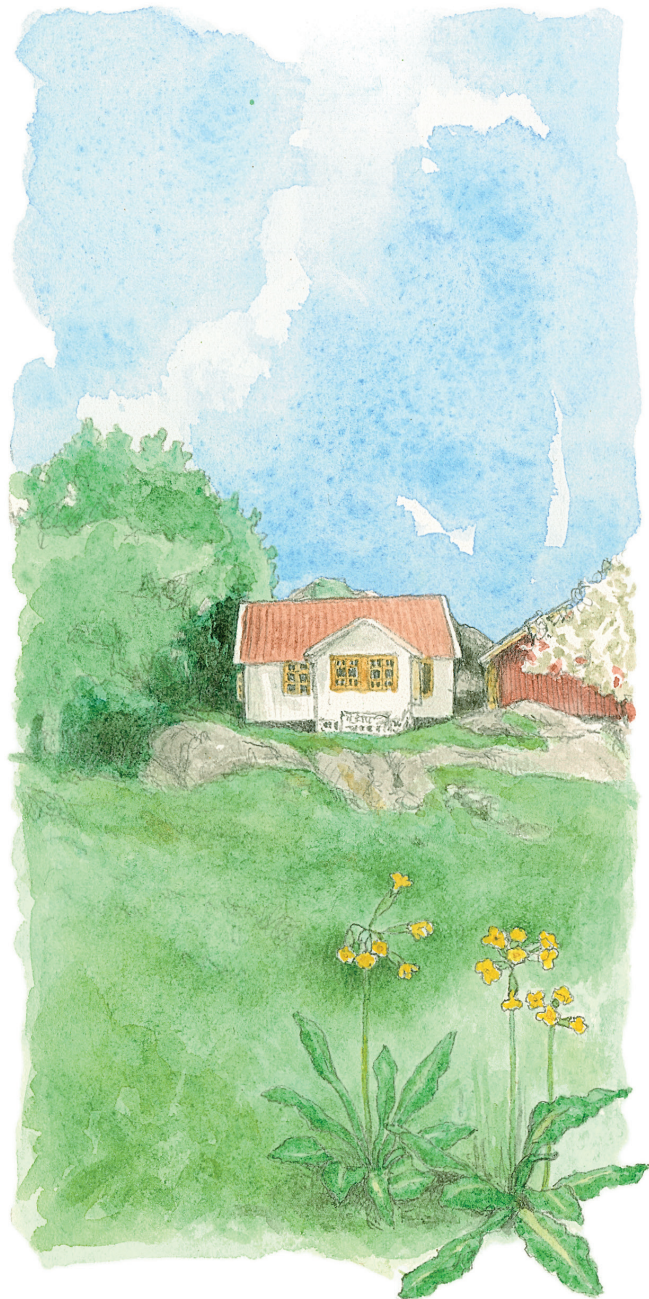

Kälkerön

Välkommen till Kälkerön

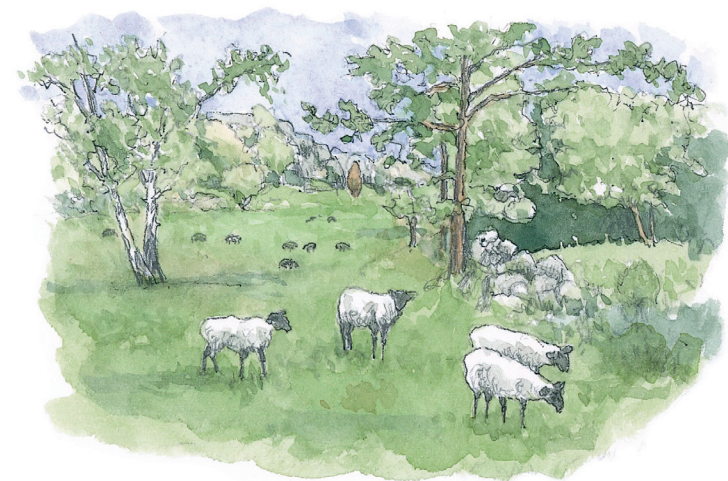
Kälkerön domineras av kala klippor och hållmarker omväxlande med gräshedar. Berggrunden består av granit och ön är ett fint exempel på hur inlandsisen skulpterat fram vackert rundslipade former. Imponerande är den magnifika så kallade Kälkerögubben som står som en vakt invid Nordhamnen. I dalgångarna finns små fukthedar och här och där torrängar där den kalkhaltiga jorden ger upphov till en rik flora. Klippstränder är vanligast men det finns också sten- och blockstränder samt små strandängar. Några mindre närliggande öar ingår också i naturreservatet.

En djupt inskuren vik från sydost, Sydhamnen eller Sörhamna, delar Kälkerön i en nordlig och en sydlig del. Viken utgör en skyddad och välbesökt naturhamn. Öns namn tros syfta på dess krökta form och associerar till något som är böjt, exempelvis en kälke eller käke.

Bosättningar

Sedan gammalt hör Kälkerön till Kyrkefjäll, ett hemman i Klövedals socken på Tjörn, och i arkivens gömmor finns alla ägare till hemmanet namngivna ända sedan 1377. Ön nyttjades främst för gemensamt färbete och än idag hålls landskapet öppet av dessa djur. Enligt en gammal sägen sägs fåren på Kälkerön härstamma från trollens gråa får. I mitten av 1800-talet fanns här två bosättningar och strandsittarna, det vill säga husägare vilkas hus låg på ofri grund, livnärde sig av fiske och i någon mån jordbruk. Fortfarande vittnar de övergivna åkrarnas välvda former samt rester av stengårdsgårdar och stenlagda gång- och körstigar om fiskarböndernas slitsamma arbeten.

1840 uppförde Gabriel Persson från Mölnefossa på Tjörn det lilla dubbelhus som ännu står kvar på Kälkerön. De sista åren skötte brorsdottern Beata hushållet och hon fick arva huset när Gabriel dog. Tillsammans med maken Anders Nilsson från Klövedal fick hon så småningom sju barn. Ett av dessa, Viktor som föddes 1895, kom att bli den siste bofaste på ön.

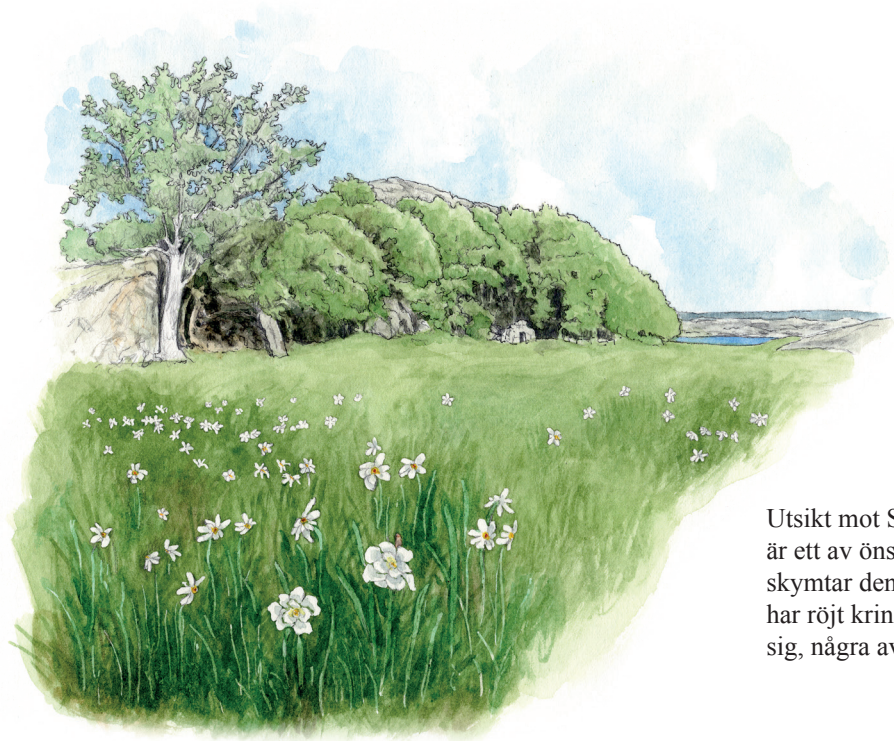

Hasselbacken med betande får. Här tog Viktor sitt hö och bar hem det till ladugården på ryggen.

Viktor på Kälkeröa

Vid sekelskiftet mellan 1800- och 1900-tal bodde det som mest 18 personer på Kälkerön. Då gick sillen till och man bröt också sten i liten skala men den hade inte det ”rätta klyvet”. Genom ensittarlagen kunde Beata och Anders, eftersom de själva ägde sitt hus, 1918 förvärva en tredjedel av Kälkerön. Sonen Viktor som hade gått till sjöss som fjortonåring återvände så småningom för att hjälpa de åldriga föräldrarna med jordbruket.

Redan 1943 blev hemmansägaren och snickaren Viktor Andersson ensam kvar i barndomshemmet. Han var en riktig tusenkonstnär som gärna åtog sig reparationer av skilda slag, han spelade dragspel vid tillställningar i trakten och intresserade sig för släktforskning och hembygdens historia. Som förebild till Stig Järrels gestaltning av ”Johannes, enslingen på skäret” kallades han också för ”Bohusläns Robinson Crusoe” men var i själva verket en gladlynt person som trivdes med sällskap. Till Kälkerön har det aldrig dragits någon el och det var inte förrän på 1950-talet som Viktor fick telefon. Innan dess brukade han dagligen vid

Utsikt mot Sydhamnen. Poppeln till vänster är ett av öns största träd. I skogsbrynet skymtar den gamla jordkällaren. Där man har röjt kring tomten breder pingstliljor ut sig, några av dem har dubbel krona.

lämpligt väder gå till Nordhamnen och med en lampa sända morsesignaler till vännen Sven Samuelsson på Holmudden.

I lagården hade Viktor en ko och några höns, han odlade potatis och saltade den fisk han fick då han rodde ut med sin båt, Snäckan. Vid huset finns fortfarande brunnen som djuren fick vatten ur och den användes också som kylskåp. Viktor ympade olika sorters äpplen på ett och samma träd, han syltade och saftade, ystade ost och kunde både spinna och laga sina kläder. När han fick besök bjöds det på kaffe och gärna en kaffehalv och fram kom det tvåradiga knappdragspelet. Då satte hunden Karo nosen i vädret och sjöng med och ibland kom tuppen in i köket och deltog i sången! Viktor berättade gärna historier och kunde också dikta en och annan visa.

Några planer på att flytta till fastlandet hade han inte ”för på en plats där en trivs där ska en hålla sig”! 1976 gick Viktor ur tiden och ligger nu begravd på Klövedals kyrkogård. Men huset som rymmer kök med vedspis, en liten kammare och ett rum står kvar och där hänger förstås ett foto av Viktor på Kälkeröa.

Strändernas och fukthedarnas flora

Om våren lyser gul fetknopp, styvmorsviol och strandtrift upp i klippskrevor och sprickor och på öns stränder hittar man också strandglim med uppblåsta foderrör. Strandråg och strandkål som båda har blågröna blad växer bland block och stenar och på några ställen kan man också hitta bohusmarrisp. Strandängarna hyser växter som gåsört, gulkämpar och beståndsbildande strandkrypa som har små blekt ljusröda blommor tätt sittande i bladvecken utmed stjälken.

På de små fukthedarna växer olika starrarter, klockklung med rosa blommor och både ängs- och tuvull. Den förra bär flera ax medan tuvullen endast har ett. Men det är inte blommorna man lägger märke till utan de mjukt ulliga vita tussarna som består av kalkborst som förlängts efter blomningen. Här finner man även orkidéerna nattviol och jungfru Marie nycklar som trivs på fattigare mark.

Dalgångarna

I övergången mot bergen ramas dalarna in av lummigt gröna ridåer av lövträd och buskar. Knotiga ekar samsas med alm och ask, hassel, olvon och hagtorn. Här och där väver nyponros och hartsros med kåddoftande blad samt kaprifol in sig i den andra växtligheten. Både äpple- och päronträd utgör minnesmärken över de människor som en gång brukat jorden.

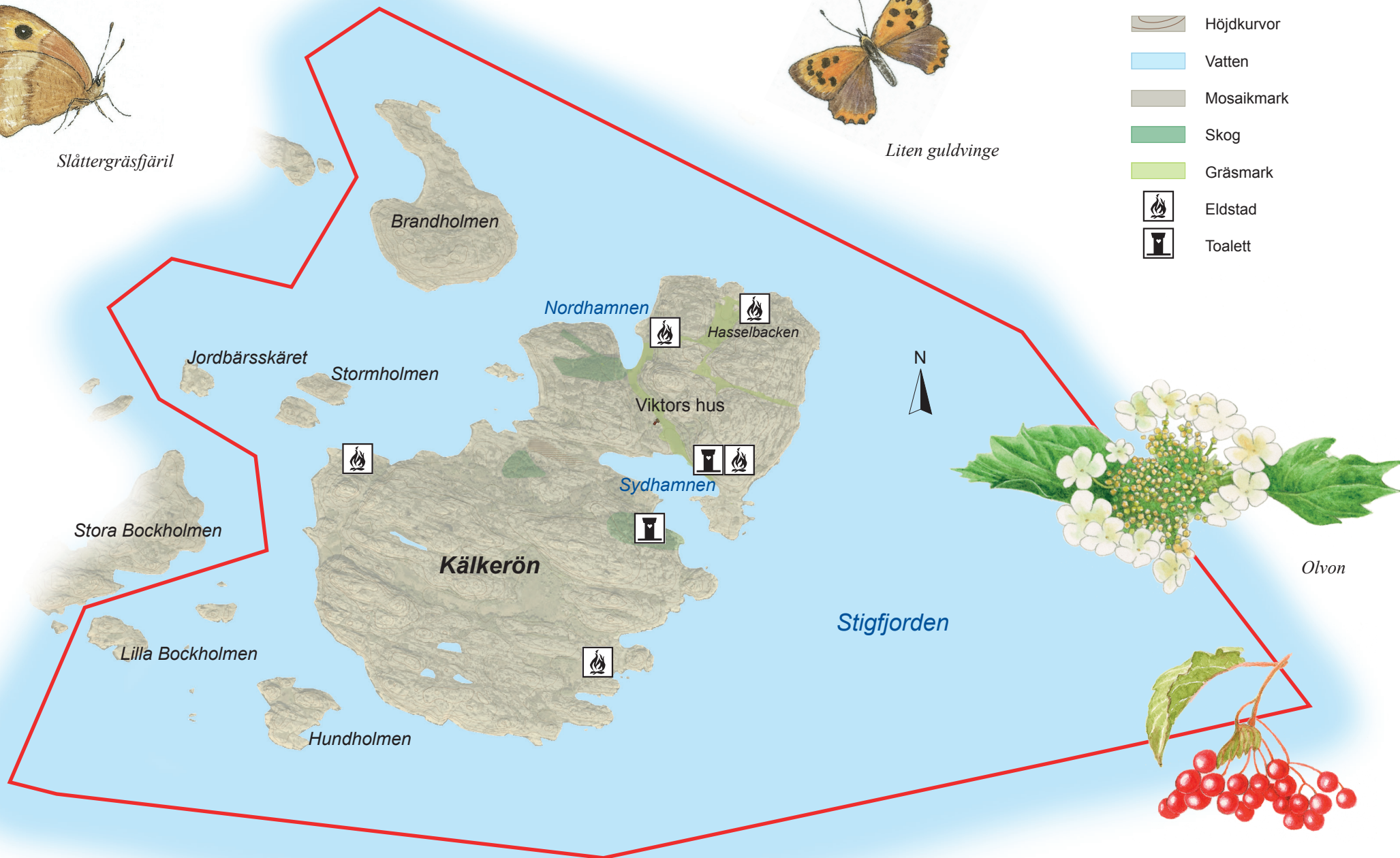
På södra Kälkerön finns dammar med vita näckrosor. Runt omkring breder mosaikmarkerna ut sig.

Slättergräsfjäril

Liten guldvinge

0 100 500 m

© Lantmäteriet Geodatasamverkan
© Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Den skalförande marken är en av förutsättningarna för växter som ”vårens lilla första”, det vill säga gullvivan, sötvedel, vildlin och småborre. Den senare kan bli meterhög och bär sina små gula blommor i en lång smal blomställning. Frukterna som är försedda med krokiga borst fastnar lätt på djur och människor som hjälper till att sprida växten. Daggekåpa, blålocka, kummin och rödklint växer också på ängsmarkerna tillsammans med vädcklint, prästkrage och många andra örter.

Småkryp

Bland blommor och gräs rör sig insekter av allehanda slag och här kan man få syn på fjärilar som liten guldvinge, olika gräsfjärilar och kålfjäril. Kaprifolens doft lockar till sig nattfjärilar. Trollsländor är skickliga flygare som kan stå stilla i luften som helikoptrar, kasta sig snabbt framåt eller dyka åt olika håll och till och med långsamt flyga bakåt. Som det rovdjur den är fångar den och äter upp sina byten i luften.

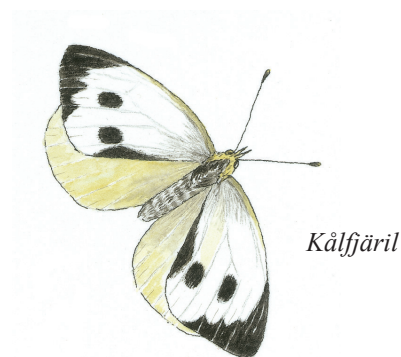

Sädesärta

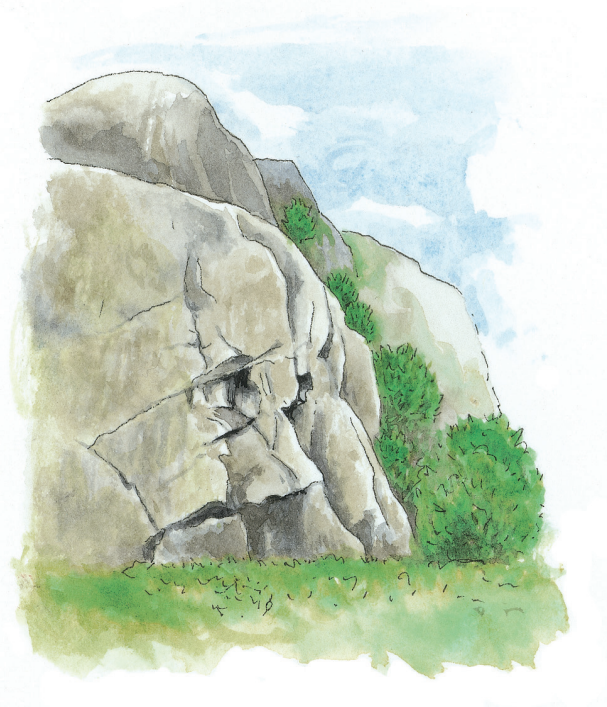
Fågellivet

Havstrut och gråtrut, fiskmås och skrattmåsar hör till de fåglar man lätt kan observera. Strandskatan med sin svartvita dräkt och långa orangeröda näbb är talför och de bubblande drillarna hörs vida omkring.

Buskskvättan sitter ofta i toppen av någon buske eller fröställning på spaning efter insekter och andra småkryp. Både stenskvätta och sädesärta vill ha öppna marker med gott om insekter. Den senare är med sin långa vippande stjärt och kontrastrika fjäderdräkt en välkänd fågel som ofta finns i närheten av människor. Den bygger sitt bo på vitt skilda platser som exempelvis i ett stenröse eller under takpannor.

Kålfjäril

Vid Nordhamnen finns den så kallade *Kälkerögubben*.

Hitta hit!

Kälkerön ligger i Tjörns kommun och är en av de större öarna i Stigfjorden. Landskapet inbjuder till strövtåg och upptäcktsfärder och från bergen får man en härlig utblick över det bohuslänska kustlandskapet. De talrika vikarna utgör bra naturhamnar och fina badställen. Ön saknar fast färjeförbindelse och lättast tar man sig dit med egen båt.

I samarbete med Västra Götalandsregionen.

Text: Ulla Åshede
Illustrationer: Kerstin Hagstrand-Velicu
Produktion: Väst kuststiftelsen, omarbetad 2019.